

سخنرانی شهید پیشه وری بمناسبت گرامیداشت سالروز تاسیس فرقه دمکرات آذربایجان بزبان تورکی

فیرقه میزین بیرینجی ایلدونومو بایرامی موناسبتیله دؤول تیاتر سالونوندا

س.ج. پیشه وری

...من بو بایرامی اول اؤز طرفیمده ن و فیرقه طرفیندن تبریک ائدیرم!

12 شهریور منیم نظریجه چوخ تتر گنچدی، 12 شهریورده هاما ن بو سالوندا آقا ی دوکتور اورنگی نین استیتنا ایجازه سیله اتله یه بیلمیشدیک بیرینجی دفعه اولاراق بوتو ن طبقاتدان بو سالونا بیغیب و فیرقه میزین مقصدینی خلقه اعلا ن ائدک. بیز ایسته دیکلریمیزی خلقه دئدیک. بو اعلامیه نین نواقصینی اونلاردان سوروشدوق و خواهیش ائتدیک کی، اگر اعلامیه ده ایصلاح ائتملی بیر شی وارسا اونو دئسینلر تا بیز دوزلدیب موننتشیر ائدک. من او زامان هاما ن بو سالوندا ایران نقشه سینیی تشریح ائتدیم و بیزیم ایصلاحات و آزادلیغیمیزین ایران موحیطی ایچینده اولماغینی قئید ائتدیم، ایندی بیر ایلدیر کی، بیزیم فیرقه میزین تاسیسیندن کنچیر و بو بیر ایل ایچینده دونیا یا ثابت اولوب کی، بیزیم نهضتیمیز تک آذربایجانیی ایصلاح ائتمکدن اؤترو دئییل بلکه، بوتون ایراندا ایستیقلالین تأمینیندن اؤترو ایدیی. ایندی بیزیم دوشمنلریمیز وئردیکلریمیز ایمتاحانلارا باخمایاراق بیزی تجزیه ائدن آدلاندیریرلار و بیزی ایران آزادلیغی نین دوشمنی حساب ائدیرلر. بیز بیر طرفدن خوشبختیک، چونکو، بو آداملار ایران خلقینین دوشمنلری واونلار ی اسارتده ساخلایان آداملاردیلار و بو آداملارین ایشلری بوتون دونیا یا آیدیندیر، بونلار بو سؤزلری دئینده بوتون خلق بیلیر کی، بو آداملار همیشه اؤز منفعتلری اوچون تؤهمت دئدیکلری کیمی بو سؤزلری ده ایفتیرا دئییرلر. لند ن رادیوسو بیزیم نوماینده لریمیز تهرا ن دؤولتی ایله دانیشیق آپاردیغی واختدا بیزیم دیلیمیزجه رادیو پخش ائدیدی کی، گویا بیز ایراندا ن آپریلماق ایسته بییریک، دهلی رادیوسو دا بو سؤزوتکرار ائدی. تهراندا نشر اولونان روزنامه سی و ساییر روزنامه لرده بوسؤزؤ آب - تا ب ایله درج ائدییلر. اطلاعات بیزیم خوشبختلیگیمیز بورادادیر کی، بوتون ایران خلقی بیلیر کی، بوجور آداملار هارادا ن ایله م آیرلار و بیگانه لر بوجور شایعه لر یاییرلار کی، خوزیستانی ایشغال ائتمگه سؤز اولماسین. بیز ده دئییریک ایت هورر کروا ن کنچر.

بیزیم گؤردوگوموز ایشلرین ساییی چوخدور، هله دونن ایکی بؤیوک موسیسه ایفتیناج ائتمیشیک: بیرسی مامالیق فاکولته سیدیر، او بیرسی ده ایراندا نظیری اولمایان میلی اورکسترین آچیلیشی دیر. بونلار سؤز دئییل عملدیر و همیشه ده عمل سؤزدن قووتلی اولار. بیزیم گؤردوگوموز ایشلرین اساسی فیرقه میزدیر، او واخت فیرقه موحیطی حسابا آلدیی. بیز خلقین احتیاجلارین دوشونه رک 12 شهریور اعلامیه سی ن یازیب اینتیشار ائتدیک.

بیر ده آذربایجان ن میلی ت مسأله سیدیر، بو مسأله تازا بیر مسأله دئییلدیر. حتی اگر مشروطه تاریخینه باخساق، مشروطه فرمانی و تلقرافلار آذربایجان میلی نین آدینا وئریلدی، لاکین اونو سورتوب آرادا ن آپارمیشلار، بونو آرادان آپارا ن ایکی قووه ایدی. فارس مونتعیسلری فیکیر ائدیردیله آذربایجان خلقی اؤزون ایداره اندرسه اونلارین حاکیمیتینه خلل وارید اولاجاقدیر. اونا گؤره ده ایسته دیلر کی، خلقین فیکیرینی بوغسونلار. آذربایجاندا اولان مورتجعلر هرکسدن آرتیق و بیزیم علنیه میزه چیخیردیله. چونکو اونلار قورخوردولار کی، داها خلقین موقدراتی اونلارین الیندن چیخسین. اونا گؤره بیزی تجزیه چی آدلاندیریردیله. بیر صورتده کی، بیز ایرانی تجزیه ائتمک ایسته میردیک. اگر بیزیم داخلی موقتاریتیمیز

اولسايدى ايرانين مركزىتي مؤكملشردى . بيزيم اعلاميه ميزين اساسين تشكيل ائدن ايرانين ايستىقلايتيدىر.

مشروطه نى آذربايجان خلقى آلا ن زاما ن مورتجعلىر دئيردلىر كى، آذربايجان جومهوريت تشكيل وئرمك ايسته بىر . او واخت تهران قورخوردو، حقيقتده ايسه مشروطه نى آلا ن آذربايجان خلقى اولدو . او زامانين ايلتى انجومنى ايندى كى ايلتى انجومنينه بنز ه ميرد ي . اوندان مركزى حؤكومت انجومن ايلتىدن قورخوردو . او زاما ن قانو ن اساسينى تبريز ه گؤندرميشدلىركى، آذربايجان خلقى تصديق ائتسين . او چ دؤرد نفر دن آرتىق اولمايان خايينلر بيزيم نهضتيمىزى بوغماق ايسته بىردى .

آذربايجان خالق ينين دىليني اينكار ائتمگه چاليشىردى . حالبوكى، آذربايجان خالقينين دىلى و ادبياتى واردير . دىل مساله سى بؤيوك مساله دىر . بونو آماق و مورتجعلىر ايله موباريزه ائتمك شهامت ايسته بىردى، بىز اوشهامتى گؤستردى ك و قورخماديق (گورولتولو آقىشلار)

بو بىر سياسى مساله ايدى . اول دفعه تهران بونون معناسينى باشا دوشموردو . عومومى دانيشىقلار و سؤزلر كىمى بىلىردى . او فيكىر ائدىردى كى، بو اعلاميه و تلقرافلار قاباكي كىمى سؤز حاليندا قالاچاق، بونلار جاواب وئرمك ايسته ميردلىر . دئيردلىر بونلارن موليفلرى مجهول اداملاردىر . تهران بيزيم انجومن ايلتى مساله سىنى ارادان گئتميش بىر قانو ن حساب ائدىردى . بىز بوگون اونو رسمى صورتده آماغا موفق اولموشوق . ايكنىجي مساله دىل مساله سى ايدى . بو مساله بيزيم اوچون اولوم دىريم مساله سىدور .

دىل مساله سى ايله ائلىيه بىلردىك خلقى اؤز اطرافىمىزدا توپلاياق . اونا گؤره دىل مساله سىنى بىرىنجى دفعه اورتايا قويدوق . چاليشدىق كى، اوشاقلارىمىز ي ياد دىلدىن قورتاراق و او تاريخچىلر كى، بىزيم دىلىمىز ي ارادان آپارىدىلار و دئيردلىر كى، بونلارن دىلى بوخوردو، بونلارن دىلى فارس دىل ينين شؤعبه سىدور، بىز ايئبات ائتىك كى، بىزيم دىلىمىز موصتقىل بىر دىلدور .

آذربايجان دىلى فارس دىل ينين شؤعبه سى دئىل، مخصوص بىر دىلدور . بو دىلى دانماق حقيقتى دانماق كىمىدور . بىزيم ايچىمىزده بىر عيده اداملار واردير كى، اؤز فارس دىلى بىلمىز، دئىنده دئىر كى، منىم دىلىم فارس دىلىدور . من دئىم كى فارس دىلى بىس دىلدور . لاكىن منىم دىلىم آذربايجان دىلىدور . اؤز دىل ينى دانان آذربايجانلى خايين دئىلدور نه دىر؟ بىزيم اؤزوموز اوچون ايفتىخاراتىمىز واردير . بىز بوتون تؤهمت دئىلر ايله موباريزه ائدىپ و اونلارنى هميشه لىك مغلوب ائتىك . بىز تهران ايله دانىشدىقدا موفوق اولدوق كى، بوتون اورتا و حتى عالى مکتبلرده و ايداره لرده آذربايجان دىلى ايله يازىلسىن . بىز بؤيوك ايش گؤرموشوك . ايللر بويو كؤك سالان قارا تىلغاتىن اوستونه قىرمىز ي خط چكىمىشك .

بىزيم دىلىمىز ي نهضتدن قاباق او قدر محدود ائتمىشدلىر كى، تياترلار دا فارس دىل ينده آپارىلدىر . اونا گؤره ده خلق تياترا رغبت ائتمىردى . خلق ايندى موسىق و تياترا چوخ رغبت ائدىر . چونكو ايندى اؤز دىل ينده ائشىدور .

بىزيم بؤيوك اينقىلابى حركتىمىز خلقى جلب ائدىردى . بىزيم نهضتيمىزنى مىلى خاصىيتىندن بىرىسى دىل مساله سى ايدى . بىزيم نهضتيمىز دىل واسيطه سى ايله دونيادا نوفوذ و شؤهرته مالىك اولابىلدى . دونيا بىلدى كى، 5 مىليونلوق بىر خالق واركى، اؤز دىل ينده يازىب اوخويور . بونو ايئبات ائتمك قهرمانلىقدور . ايندى دونيانين مظلوم مىللىلرى بىز ه تحسىن ائدىرلر و بىز ه نىجات وئرن بىر مىلت كىمى باخىرلار . ايندى صولج كونفرانسىنا گلن تكجه ياخين شرقدن دئىل، بلكه الجزاير و تونىسدن گلن مطبوعات نوماينده لرى ده بىزيم نوماينده لرىمىز ه دئىمىشلىركى، اونلار بىزيم بؤيوك ايشىمىزنى تحسىن ائدىرلر . بىز ايندى هرچور گؤذشت

انتسك د د ديل مسأله سينده گودشته كنجمريك .سياسي موباريزه د د دالي قاباق گنتمك اولار .لاكين اساس سنگر الدن وئرلسه مغلوب اولماق اولار .بيزيم د د ديل مسأله ميز اساس بير مسأله دير . بونا سرسر ي باخماق اولماز .موراجيعتنامه ميزه د ايرلي سورديووموز مسأله لرد ن بيريسي د د تويرا ق مسأله سيدير .بيز سعي ائتديك كي، تترليكله خاليصه يئرلر ي بؤله ك .ايندييه كيمي ايرانين اكثريني تشكيل وئرن كندليدير مشروطيت قانونندان ايستيفاده ائتمه ييب، ماليكلر رعيتلرين رأيي ايله وكيل اولوردولار .لاكين مجلسده اونلارين علئيهينه دانيشيرديلار .حتي كندلييه كيچيك بير كولبه بئله وئرمك ايسته ميرديلر . بونهضته اونلارا گؤسترديك كي، كندلينين ائوي يوخ، بلكه خاليصه يئرلرين هاميسي اونلارين گرك اولسون . بيز بو نهضته كندليير مشروطه قانونوندا هامى قانونون موقاييلينده موساويدير ارباب كي، كنده ه حاكم مطلق ايدي اونون ايختياراتين محدود ائتديك . ژاندارملار كي، اربابايليرليكه ه كندلييره طولوم ائديرديلر اونلار ي دا آرادا ن آپارديق . بيزيم نهضتيميز كندلييرين وضعيتيني هر جهندن تامين ائدي .

12 شهريور اعلاميه سينين موهوم ماده لرندن بيريسى ده در ه بيگليك اوصولونو آرادان قالديرماق ايدي . بيزيم 12 شهريور شعورلاريميزين اثرينده ايدي كي، بوتون خالق فيرقه ميزين اطرافينا توپلاند ي .بيز 12 شهريور اعلاميه سينى مونتشير ائندنه اونو 48 نفر ايضا ائتميش ايدي .حتي اونلاردا ن بير پاراسي دا بعضي باهانالارا گؤر ه دالي چكىلديلر .لاكين 12 شهريور اعلاميه سى نشر اولوندوقدان سونرا بيزيم او ن مين فيرقه عوضوموز اولدو و حيزب توده و كارگرلر تشكىلاتي بيزه مولحق اولدولار .بير آيدا ن سونرا بيز كونقره ميزي تشكيل وئرديك و بو كونقره ني ياخشى ايداره ائتديك .كونقره تشكيل اولاندا فيرقه عوضولر ينين سايب يوزمينه باليغ ايدي . بو كونقره ده بيزه 300 سؤال وئرديلر .فيرقه اونلارين اطرافيندا موداكيره ائندي . او زامان بيز بير طرفدن آزاديخاللاري جذب ائديب، بير طرفدن ده دئديكلريميزي حياتا كنجيرديك . بيزيم بير ايغتيخاريميز دا بو ايدي كي، او زامان ايچريميزده خايين آداملار تاپيلمادي . بيزيم هر ايشيميز نقشه اوزرينده ايدي . حتي 21 آذر قياميميز دا نقشه اوسته ايدي . بير پارا آداملار دا فيكيير ائديرديلر كي، بيز ايش گؤرموروك . او زامان بيز جيديت ائديرديك كي، ميلي مجلسيميز لندن كونفرانسيدان قاباق اولسون و ائله ده لندن كونفرانسيدان قاباق ميلي حؤكومتين تاسيسيني اعلان ائتديك .سونرا بيز 700 نفردن عيبارت بؤيو ك بير خالق كونقره سي تشكيل وئرديك .بو كونقره ده ميلي مجلس و ميلي حؤكومتيميزين بيناسيني قويدوق . بئله ليكله بؤيوك نهضتيميز موعين نتيجه يه چاتميش اولدو . بيز مجلس اينتيخاباتيندا قادينلارا سنجيب سنجيلمك حاقى وئرمكله بؤيوك قدم گؤتوردوك . بيز تهران ايله دانيشاندا شرت ائتديك كي، بو قانونو لايحه صورتينده مجلسه وئرسين و تصديق اولونسون . بيز جاوانلارين اينتيخابات حوقوقونو 27 ياشيندا ن 21 ياشينا تنزول وئرديك و قانون كنجيرديك كي، آذربايجانين مجلسده 42 نومارينده سي اولسون . بيزيم ايغتيخارائتملي ايشلريميزدن بيريسي ده امنيتي حيفظ ائتمك ايدي . بو دونيادا گؤرونمه ين بير ايشدير . سونرا شهرلرين آبداليغيغا باشلاديق و خار - بارين قيمتيني آشاغي گتيرديك . بو ايشلريميزين نتيجه سينده بوتون خالق بيزه طرفدار اولدولار .اگر وئردىگيميز وعده لري عملي ائتمه سه ايدىك هئچ كس بيزيم فيرقه ميزين اطرافينا توپلانمازدي . ايندي باشيميز اوچادير . دئديكلريميزه عمل ائتميشيك . اونا گؤر ه خالق بيزه اينانير و اعتماد ائدير(القيشلار)

مؤختر م مسلكداشلار ! بيزيم وظيفه لرهميز قورتارمايب بيز گرك ايندي خالقين سعادتيني داها آرتيق تامين ائدك و خالقي فلاكتدن قورتاراق . چونكو اوندا دئيرديك بيزيم الهميزده قودرت يوخدور .آما ايندي كي ، بيزيم الهميزده قودرت وار، گر ك خالقين سعادتيني و دئمك اونلار، بيزيم نهضتيميزين ايكنجى سوتونو ايديلر .ايند

ي گر ك بيز اونلاردا ن تشكور و قدردانليق ائدك و اونلاري دوشوندورك كي ، بيزيم خالقيميز حقشوناس بيز خالقدير، هر كيمسه اونون منفعتي يولوندا بيز قدم گؤتوررسه او، اونون عوضينده اون قدم گؤتورر . هر كسده اونون ضيدينه ايقدام ائدرسه خالق اونا نيفرت گؤستريب و اونو آرادا ن آپارماغا چاليشار. ايندي بيزيم قاباگيميزدا ايكي شوعار دورور :بيري سي آلدیغيميز آزادلیغی قانونی شكيله سالماق و تشكىلاتلاريميز ي گئنيشلنديرمك!

ايكينجي شوعاريميز آزادليق و دموكراسيني بوتو ن ايراندا حياتا كئچيرمك!

آذربايجا ن روزنامه سى، پنجشنبه 13 شهريور - 1325 جي ايل شومار ه 1 (290 ينجى دوره)